

PROFESOR OREST MACIUK
(26 czerwca 1932 – 17 lipca 1999)

Dnia 17 lipca 1999 r. w pełni sił twórczych zmarł, w wieku 67 lat, dyrektor Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie – wybitny ukraiński historyk-archiwista, znawca dziejów papiernictwa, zamków i fortec.

Urodził się w Truskawcu w rodzinie wiejskiego nauczyciela Jarosława Maciuka. W 1949 r., po ukończeniu szkoły średniej, rozpoczął pracę zawodową w przedsiębiorstwie poszukiwania ropy naftowej. Po roku podjął jednak studia na wydziale ekonomicznym Lwowskiego Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego, które ukończył w 1956 r. Następnie przez trzy lata pracował na stanowisku ekonomisty-planisty w zloczowskiej Stacji Maszynowo-Traktorowej. Jego zainteresowania koncentrowały się jednak wokół historii, dlatego też w 1960 r. podjął pracę w lwowskim oddziale Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego, z którym był nieprzerwanie związany do śmierci, przechodząc kolejne szczeble kariery zawodowej od archiwariusza do dyrektora (został nim po uzyskaniu przez Ukrainę niepodległości w 1991 r.).

Nie będąc historykiem ani archiwistą z wykształcenia, swą wszechstronną i głęboką wiedzę zawodową uzupełniał głównie drogą samokształcenia, choć w 1971 r. ukończył Kursy Archiwalne w Moskiewskim Instytucie Historyczno-Archiwistycznym. Jego zainteresowania naukowe koncentrowały się wokół dziejów papiernictwa i drukarstwa. Był najwybitniejszym, nie tylko na Ukrainie, znawcą filigranów. Pierwsze kroki na polu naukowym stawiał pod kierunkiem wybitnego ukraińskiego historyka Iwana Krypjakiewicza już na początku lat sześćdziesiątych. Niestety, jego specjalistyczne zainteresowania w żaden sposób nie dające się wykorzystać ideologicznie nie znajdowały poparcia w okresie reżimu komunistycznego. Tak więc, choć był niezwykle aktywny na niwie naukowej i wydawniczej, swą pracę doktorską, a zarazem habilitacyjną pt: *Історія українського паперу* (Dzieje ukraińskiego papieru), obronił dopiero w 1995 r. Prawie równocześnie zapropono-

wano mu objęcie stanowiska profesora na Katedrze Dawnej Historii Ukrainy i Nauk Pomocniczych Uniwersytetu im. Iwana Franki. Przyjął to z zadowoleniem, ponieważ praca dydaktyczna dawała mu możliwość przekazywania swej rozległej wiedzy studentom, zwłaszcza, że w okresie radzieckim taki przedmiot akademicki, jak nauki pomocnicze historii, praktycznie nie istniał. Nie bez znaczenia dla studentów było także to, że wykładał go znakomity archiwista, znający zarówno łacinę, jak i wiele języków nowożytnych, w tym niektóre, jak np. język polski niezwykle perfekcyjnie.

Prof. Maciuk opublikował ponad 70 prac z papieroznawstwa i filigranologii, między innymi fundamentalne prace *Папір і філіграні на українських землях XVI – початку XX ст.* (Papier i filigrany na ziemiach ukraińskich od XVI do początku XX wieku), Kijów 1974, ss. 296; *Філіграні архівних документів України XVIII-XX ст.* (Filigrany dokumentów archiwalnych na Ukrainie od XVIII do XX wieku), Kijów 1992, ss. 349; *Історія українського паперу* (Dzieje ukraińskiego papieru), Kijów 1994, ss. 186. Wspólnie z Jakymem Zapaską opublikował szkic historyczny pt: *Львівські стародруки* (Lwowskie starodruki), Lwów 1983, zaś z Jarosławem Isajewiczem i M. Wydaszenką przewodnik *Місяцями Івана Федорова на Україні* (Śladami Iwana Fiodorowa po Ukrainie), Lwów 1982. Ostrą dyskusję w radzieckich kregach naukowych wywołały opublikowane w latach 1968-1972 artykuły Oresta Maciuka dotyczące drukarstwa sprzed czasów I. Fiodorowa: *Чи було книгодрукування на Україні до Івана Федорова* (Czy przed Iwanem Fiodorowem na Ukrainie istniało drukarstwo), *Ще раз про початки книгодрукування на Україні* (Jeszcze raz o początkach drukarstwa na Ukrainie) oraz *З приводу повідомлення А. Д. Смідовича* (W związku z komunikatem A.D. Smidowicza).

Dla badaczy dziejów Galicji nieocenione wprost znaczenie ma przygotowana przez niego, wspólnie z U. Jedlińską, praca *Галицьке намістництво (1772-1921) Архівно-бібліографічний фондний покажчик* (Namiestnictwo galicyjskie /1772-1921/ Archiwalno-bibliograficzny przewodnik po zespołach) wydana w 1990 r. w Kijowie (ss. 212). Prof. Maciuk zaangażowany był także w opracowanie innych przewodników po zespołach i kolekcjach: metropolity A. Szeptyckiego, K. Badeckiego, W. Łozińskiego i F. Jaworskiego. Publikował artykuły poświęcone charakterystyce materiałów przechowywanych w zasobie Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego we Lwowie odnoszących się do dzie-

jów miast i regionów leżących nie tylko na Ukrainie, ale także w Polsce. M.in. na łamach trzeciego tomu studiów *Polska – Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa*, (Przemyśl 1996) zamieścił artykuł omawiający lwowskie źródła do dziejów greckokatolickiej diecezji przemyskiej.

O. Maciuk był także autorem ponad 200 opracowań o charakterze informacyjnym poświęconych archiwistyce i źródłoznawstwu, drukowanych w podręcznikach, encyklopediach, pracach zbiorowych oraz czasopismach naukowych. Zamieścił także szereg artykułów odnoszących się do dziejów regionalnych na łamach wydawnictwa *Історія міст і сіл України* (Dzieje miast i wsi Ukrainy) – obwód lwowski i tarnopolski. Szczególnie bliskie były mu dzieje rodzinnego Truskawca. W 1972 r. wspólnie z O. Maciejewskim wydał katalog bibliograficzny poświęcony 500-leciu tego miasta, a w 1997 r. opracował zarys jego dziejów (wspólnie z Z. Huzarem i I. Skybakiem).

Osobną dziedziną zainteresowań Oresta Maciuka, ujawnionych dopiero w okresie, gdy był już znanym naukowcem, były studia nad dziejami obiektów obronnych. Powołał zespół badawczy, a przede wszystkim sporządził kartotekę zamków i twierdz, zgromadził setki teczek z materiałami źródłowymi i ilustracjami (materiały te i rękopisy stanowią znaczącą spuściznę Oresta Maciuka przechowywaną w zbiorach lwowskiego archiwum historycznego). Rezultaty tych badań tylko częściowo zostały opublikowane w popularnym przewodniku *Замки й фортеці Західної України* (Zamki i fortece Zachodniej Ukrainy), Lwów 1997, oraz w wielu artykułach poświęconych obiektom obronnym Lwowa, Przemyśla, Ostroga, Żydaczowa, Drohobycza, Żółkwi i Truskawca.

Był członkiem komitetów redakcyjnych wielu publikacji wydanych przez archiwum historyczne, m.in.: *Йосифінська і Францискавська (1819-1820) метрики. Показчик населених пунктів* (Metryka Józefińska i Franciszkańska /1819-1820/. Skorowidz miejscowości), Kijów 1965, *Першодрукар Іван Федоров і його послідовники на Україні* (Pierwszy drukarz Iwan Fiodorow i jego kontynuatorzy na Ukrainie), Kijów 1975, *Селянський рух на Україні. 1826-1849 рр.* (Chłopski ruch na Ukrainie. Lata 1826-1849), Kijów 1985, *Історія Львова* (Historia Lwowa), Kijów 1986, *Митрополит Андрей Шептицький* (Metropolita Andrzej Szeptycki), t. 1, Lwów 1995, t. 2, Lwów 1998.

Orest Maciuk brał aktywny udział w życiu społecznym. Był współzałożycielem i członkiem zarządu Towarzystwa Ochrony Pamiątek Historii i Kultury. Aktywnie współuczestniczył w reaktywowaniu na Ukrainie dzia-

łałości Towarzystwa Naukowego im. T. Szewczenki. Jego wiedza i doświadczenie spowodowały, że Rada Miejska Lwowa powierzyła mu przewodnictwo komisji do zmian nazw ulic. Aktywnie angażował się on także w przywrócenie historycznych nazw miejscowości na Ukrainie, zmienionych w okresie radzieckim. Był członkiem powołanej przez rząd Komisji Zwrotu Bogactw Kulturalnych i Narodowych Ukrainy. W latach dziewięćdziesiątych miał możliwość aktywnego uczestnictwa w pracach Międzynarodowego Towarzystwa Historyków Papieru, uczestniczył w organizowanych przez Towarzystwo sympozjach i konferencjach.

Prof. Orest Maciuk był gorącym orędownikiem współpracy polsko-ukraińskiej. To właśnie z jego inicjatywy powstało we Lwowie w 1998 r. Towarzystwo Ukraina-Polska, którego został pierwszym przewodniczącym. Na niwie naukowej szczególnie bliskie kontakty łączyły go z pracownikami Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego oraz Archiwum Państwowego w Przemysłu.

Pogrzeb Oresta Maciuka odbył się 20 lipca 1999 r. Zgromadził on licznych Jego przyjaciół oraz przedstawicieli nauki. Doczesne szczątki Profesora spoczęły na Cmentarzu Łyczakowskim. W imieniu delegacji polskiej Zmarłego pożegnał rektor krakowskiej Akademii Pedagogicznej prof. Feliks Kiryk, który dobitnie podkreślił, że utraciliśmy zarówno Wielkiego Człowieka jak i Uczzonego, którego dorobek naukowy ma charakter uniwersalny i ponadnarodowy. Mógłby się Nim szczycić każdy naród.

Prof. Orest Maciuk odszedł przedwcześnie w pełni sił twórczych. W naszej pamięci pozostanie zarówno jako wybitny historyk i archiwista, jak i człowiek niezwykle życzliwy, potrafiący zawsze znaleźć chwilę czasu dla każdego, kto potrzebował fachowej rady, bądź zwykłej przyjacielskiej rozmowy.

STANISŁAW STĘPIEŃ